

TEMA 2. LES MIGRACIONS

1.- Les migracions i els seus tipus.

- a) Segons el desplaçament
- b) Segons la durada
- c) Segons la causa
- d) Segons la llibertat de l'individu

2.- Conseqüències de les migracions.

3.- Les migracions actuals.

4.- Les migracions a Espanya.

4.1- Migracions Transoceàniques històriques

4.2- Migracions modernes

4.2.1 Exili Guerra Civil

4.2.2 Migracions Interiors camp-ciutat

4.2.3 Migracions exteriors

5.- Espanya: de país d'emigrants a país d'immigrants.

6.- Les migracions a Catalunya.

6.1- El pes de la immigració a Catalunya

6.2- Evolució i origen de la població estrangera resident a Catalunya

6.3- Composició de la població estrangera per edat i sexe

6.4- Distribució territorial dels residents estrangers a Catalunya

Les **migracions** són els moviments espacials de població que surt dels seus llocs d'origen per dirigir-se a una altra regió o país de destinació. Cal distingir entre **emigració** o sortida de la població d'un lloc per ocupar-ne un altre, de la **immigració** o arribada de població a un territori procedent d'un altre.

En les migracions conflueixen **dos drets**:

- **per un costat el de les persones** per a establir la seva residència on creguin convenient, tal com s'exposa en l'article 13 de la **Declaració Universal dels Drets Humans**: "*Tota persona té dret a circular lliurement i a triar la seva residència dins les fronteres de cada estat. Tota persona té dret a sortir de qualsevol país, àdhuc el propi, i a retornar-hi*".
- **per altra banda el dels estats** que tendeix a regular el nivell demogràfic i la distribució de la població dins del seu territori.

Les migracions són fenòmens importants perquè tenen **conseqüències demogràfiques** (signifiquen un creixement o descens de la població) i perquè tenen conseqüències **econòmiques i socials**.

Hi ha nombrosos casos que ens indiquen que les **migracions històriques han poblat el món**. Podem posar 3 exemples:

- **Origen africà de l'home**. L'espècie Homo s'expandeix per tot el món ara fa **1.800.000 anys** des d'Àfrica
- **Celtes, bàrbars** que durant els segles s. **IV - V** es dirigeixen cap a l'interior de l'imperi romà cosa que significarà a la llarga la desaparició de l'imperi romà d'occident i la formació dels nous regnes europeus.
- les **migracions transoceàniques dels europeus** que a partir dels grans descobriments geogràfics del segle XVI i sobretot al segle XIX, van impulsar enormes quantitats de persones des d'Europa cap Amèrica, Àfrica, Àsia, Austràlia, etc

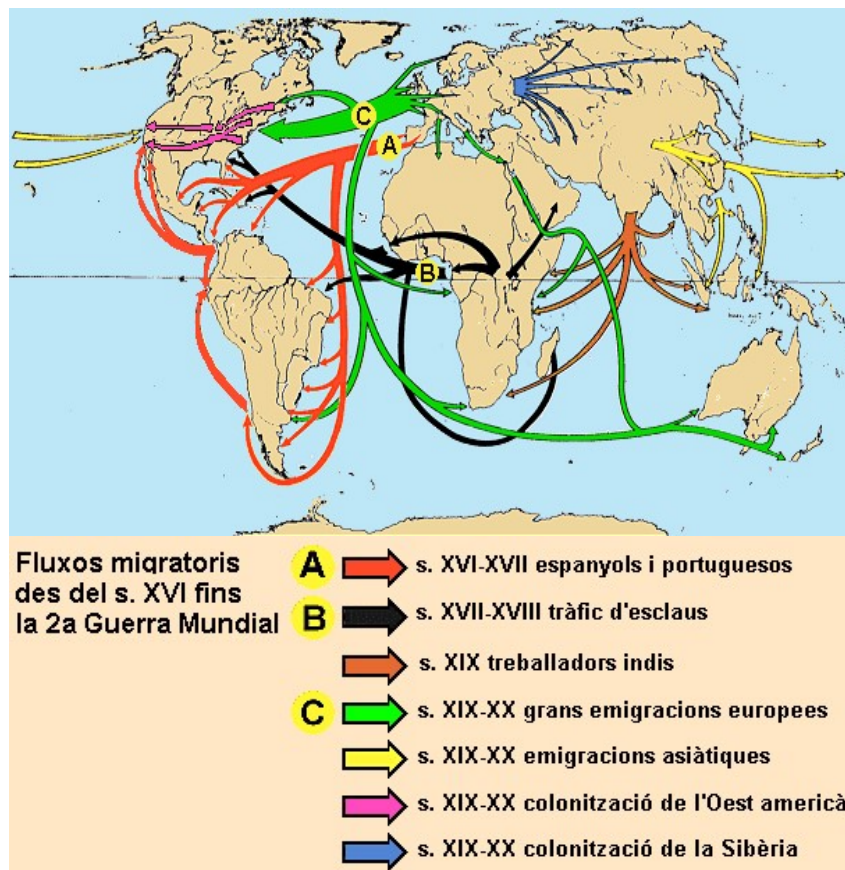
Actualment **la raó majoritària** dels fenòmens migratoris **deriva de les desigualtats** que hi ha **entre els països** del món o de les **desigualtats internes de cada país**, que impulsa a les persones a deixar els seus llocs d'origen per buscar uns altres llocs que els ofereixin unes condicions més bones per viure.

Els corrents migratoris actuals afecten gairebé tots els països del món, ja sigui com a **regions emissores** o com a regions **receptores de població**.

1.- Les migracions i els seus tipus.

1.1- Segons el desplaçament:

- **Interiors:** són les que es donen dins d'un mateix país. Cal destacar l'anomenat **l'èxode rural** o migracions del camp a la ciutat. Durant la revolució industrial, al camp l'agricultura es mecanitza i produeix excedents laborals. Mentre a la ciutat, es multipliquen els llocs de treball en la nova activitat industrial.
- **Exteriors:** són les que es produeixen entre països diferents que poden ser dins d'un mateix continent o les anomenades **migracions transoceàniques** (quan s'ha de traspasar un oceà per arribar al punt de destinació)

Les grans **migracions transoceàniques europees cap Amèrica** van tenir la seva edat d'or entre 1840 a 1914. Des de 1815 a 1914 travessaren l'oceà Atlàntic **65 milions de persones**. Les causes van ser el fort creixement de la població europea que no es corresponia amb els llocs de treball que es creaven, la revolució dels transports sobretot la navegació a vapor, les oportunitats que es donaven a Amèrica (descobriments miners d'or, petroli, etc.) o també factors polítics com l'alliberació que suposava anar cap Amèrica per a determinats grups oprimits com els irlandesos o les minories d'Europa Central. La primera guerra mundial significa una frenada als moviments migratoris. Després comencen les polítiques de quotes (EUA lleis de quota 1921 i 1924). La crisi econòmica del 29 i la tensió política internacional restringeix novament les migracions a Amèrica..

1.2- Segons la durada:

- **Migracions estacionals:** sovint lligades als treballs agrícoles (exemple: 15.000 espanyols s'apunten a fer la verema a França, any 2014)
- **Migracions temporals:** en la ment de l'individu sempre hi ha la intenció de retornar al seu país d'origen.
- **Migracions definitives.**

1.3- Segons la causa:

- **econòmica.** És la causa majoritària. En la majoria d'enquestes plantejades als immigrants sobre els motius del seu trasllat la resposta més freqüent és que emigren per raons econòmiques i en menor freqüència la promoció social o cultural.
- **política.** En aquest cas parlarem de refugiats o exiliats. L'any 2015 hi havia 65,3 milions de persones desplaçades fora dels seus països. Aquí podríem incloure les persecucions religioses. Exemple actual els **refugiats sirians a Europa.**

*Dret d'asil: potestat que tenen els estats per a oferir **protecció a determinades persones** (nacionals d'altres estats), les vides dels quals, llibertats o drets fonamentals siguin objecte de **persecució o violència, o es trobin amenaçats en el seu país d'origen o tercers països.** L'asil comporta els efectes de no devolució, no expulsió i no extradició de la persona que gaudeix d'aquest estatut. Va ser reconegut en dos documents de l'ONU: **Convenció de Ginebra 1951 i el Protocol de 1967***

- **cultural.** Podríem posar per exemple els desplaçaments per estudis.
- **catàstrofes naturals** com ara sequeres, sismes, tsunamis etc. avui en dia es parla de **migracions i climàtiques.**

1.4- Segons la llibertat de l'individu.

- **Migracions forçades.** Alguns estats, per motius polítics religiosos, econòmics, etc. obliguen a un grup de persones (refugiats) a emigrar. Alguns exemples:
 - * expulsió dels jueus d'Espanya (finals. XV)
 - * expulsió dels moriscos d'Espanya (principis del s. XVII)
 - * condemnes britàniques a les colònies (s. XVIII i XIX, Austràlia)
 - * tràfic d'esclaus des d'Àfrica cap a Amèrica (segles XVII i XVIII)
 - * sortida de republicans espanyols després del guerra civil prop de 500.000 persones cap a França primer, després Mèxic, Argentina, etc.

- **Migracions voluntàries** generalment condicionades pels desequilibris **població – recursos**. La història de la humanitat ha registrat constants desplaçaments de masses humanes que cerquen una millora de les condicions de vida.

2.- Conseqüències de les migracions.

Les conseqüències de les migracions són diferents per als països emissors i per als països receptors d'immigrants.

Països emissors:

- **conseqüències demogràfiques:** pèrdua de població jove, disminució de la natalitat.
- **conseqüències econòmiques:** disminució de l'atur, descens de treballadors, entrada de divises procedents dels familiars que han emigrat.
- **conseqüències socials:** la pressió social disminueix.

Països receptors:

- **conseqüències demogràfiques:** increment de la població adulta en edat de treballar, rejueniment de la població, per la entrada d'immigrants que generalment són joves i per l'augment de la natalitat.
- **conseqüències econòmiques:** disponibilitat de mà d'obra per a feines menys qualificades.
- **conseqüències socials:** la immigració aporta diversitat cultural i algunes vegades conflictes de convivència amb la població autòctona.

3.- Les migracions actuals

En el món globalitzat d'avui, els corrents migratoris més importants estan causats per **raons econòmiques** i els formen:

- **treballadors qualificats** (executius, investigadors, esportistes, ...) que van indistintament d'un lloc a un altre del món.
- **treballadors no qualificats**, que van des dels països pobres als països més desenvolupats. Aquests treballadors són els que formen el grup més nombrós i emigren per millorar el seu nivell de vida. Els punts d'emissió més importants són:
 - **territoris del sud-est asiàtic:** emigren cap als països desenvolupats, també Aràbia Saudita i països del golf Pèrsic

- **països d'Àfrica:** generalment es dirigeixen cap a Europa
- **països de l'est d'Europa:** integrats a la Unió Europea però amb un desenvolupament econòmic menor és dirigeixen cap als països més desenvolupats de la Unió Europea.
- **països d'Amèrica central i Sud** que emigren cap a Estats Units i Europa, sobretot Espanya

4.- Les migracions a Espanya

Els moviments migratoris espanyols es classifiquen en:

4.1- Migracions Transoceàniques històriques:

Es produïren des del segle **XV** i fins a mitjans segle **XX** cap a **Amèrica llatina**. Són en principi **migracions de signe colonial**: població espanyola que es desplaça cap a les colònies americanes. **Del segle XV al XVIII** va ser una sortida de **poca població** ateses les dificultats del viatge, que podien **tardar de tres a cinc mesos** en funció del destí final.

A partir el segle XIX amb l'aparició dels **vaixells de vapor** l'emigració es va **fer massiva**. Els sistemes de navegació van millora molt en rapidesa, comoditat i seguretat (per creuar l'Atlàntic es podia tardar el 1847 uns 15 dies).

Malgrat que a començament del segle XIX es va produir la independència de la major part de les colònies espanyoles a Amèrica (1808-1826), va ser durant

aquest segle i principis del segle XX quan les emigracions espanyoles cap a Amèrica van ser més nombroses. Amèrica era un bon lloc per a emigrar perquè hi havia molta terra i els immigrants hi eren ben rebuts. En **el període 1911-1915 s'assoleixen les xifres més elevades** quan 650.000 persones se'n van cap a Amèrica llatina (especialment Argentina). La majoria dels emigrants procedien de **Galícia, Astúries i Les Canàries** i es tractava de població pagesa amb poca qualificació professional.

El flux migratori es **redueix a partir de la gran crisi mundial del 1929** i per les crisis polítiques de la guerra civil espanyola (1936-1939) i la segona guerra mundial (1939-1945).

EMIGRACIÓ CAP A L'ARGENTINA

Anys	Emigrants espanyols
1857-1860	3 370
1861-1865	6 401
1866-1870	16 226
1871-1875	28 458
1876-1880	16 068
1881-1885	23 133
1886-1890	135 709
1891-1895	36 450
1896-1900	95 264
1901-1905	146 774
1906-1910	505 884
1911-1915	484 004

4.2- Migracions modernes:

4.2.1 Exili per la Guerra Civil

Durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939) uns **500.000 espanyols** van haver d'exiliar-se i traspasar la frontera per **por a les represàlies del règim autoritari franquista**. Es tracta doncs d'una **emigració forçada per motius polítics o ideològics**.

Dues imatges del Coll de Belitres (Portbou), el febrer de 1939. Fotos: Manuel Moros © Fons Peneff

4.2.2 Migracions Interiors camp-ciutat

Les **migracions camp-ciutat** es van desencadenar quan va augmentar la població rural però **va disminuir la dedicació a l'agricultura**, alhora que a les ciutats, hi augmentava la **demanda de mà d'obra a la indústria i els serveis**. Tot això va originar un **canvi profund en la distribució de la població espanyola**.

L'emigració camp-ciutat va afectar pràcticament tot el territori espanyol. Des dels anys **1950 a la dècada del 1970**, el flux migratori es calcula en **uns 5 milions de persones** sense considerar els moviments a l'interior de les províncies.

Les **regions d'emigració** més destacades van ser **Andalusia, Extremadura i Galícia** que trien com a destinació preferent Barcelona, i **Castella-Lleó i Castella-la Manxa** que es desplacen sobretot a Madrid. També registra molta emigració la regió de **Múrcia**.

Les **zones de recepció** dels immigrants són les **àrees industrials de Catalunya, Madrid, País Basc i País Valencià**. El creixement demogràfic més gran el van tenir les províncies de Madrid i Barcelona amb un augment de 500.000 habitants cadascuna, seguides de València i Biscaia.

SALDOS MIGRATORIS ENTRE EL 1961 I EL 1970

Comunitats autònomes	Saldo (en milers)
Andalusia	-843,8
Aragó	-34,3
Astúries	-31,3
Canàries	19,4
Cantàbria	-14,5
Castella i Lleó	-466,4
Castella-La Manxa	-485,5
Catalunya	720,0
Comunitat de Madrid	686,6
Comunitat Valenciana	302,7
Extremadura	-378,2
Galícia	-229,2
Illes Balears	-73,7
La Rioja	-12,5
Navarra	18,5
País Basc	256,1
Regió de Múrcia	-101,6

El **saldo migratori** es calcula fent la diferència entre immigrants i emigrants d'un lloc determinat. El saldo migratori és **positiu** quan el nombre d'immigrants és superior al d'emigrants i **negatiu** quan els emigrants superen els immigrants.

L'arribada massiva d'immigrants a les ciutats va plantejar **problemes greus en aquestes ciutats** i zones industrials receptores a causa de l'escassetat d'habitatges i de la **insuficiència d'infraestructures per donar resposta al ràpid augment demogràfic**. Els immigrants es van anar adaptant amb dificultats al nou lloc de residència i a la nova situació econòmica i social.

Les migracions interiors **van cessar a partir de la crisi econòmica del 1973** que va fer augmentar l'atur.

Migracions interiors a Espanya a la dècada del 1960. Font Vicens Vives

4.2.3 Migracions exteriors

A partir dels anys 50 i de manera paral·lela a l'èxode camp-ciutat, va tenir lloc un important moviment migratori de mà d'obra que des d'Espanya es dirigia cap als països més industrialitzats de l'Europa central.

EMIGRACIÓ ESPANYOLA A EUROPA ENTRE EL 1960 I EL 1969

Països	Emigrants	Països	Emigrants
Alemanya	444 119	Regne Unit	96 364
Bèlgica	41 688	Suïssa	361 634
França	426 529	Altres països	7 579
Països Baixos	48 000	Total	1 425 913

El moment de màxima emigració va coincidir amb l'èxode rural dels anys **1950 a 1973**. Es calcula que **uns 2,6 milions de persones** es van dirigir principalment a **Alemanya, França i Suïssa** per buscar feina. Especialment fort va ser el moviment migratori dels anys 60.

La població que emigrava estava formada majoritàriament per **homes joves** que feien **tasques poc qualificades a l'agricultura, la construcció, la indústria i la mineria**. Generalment eren feines molt dures i mal pagades.

El fort creixement econòmic dels països centrals europeus i la situació desfavorable existent a Espanya (manca de feina, escassa industrialització) expliquen les raons del moviment migratori.

Les **regions de sortida** d'emigrants van ser sobretot **Galícia i Andalusia** i en segon lloc **Castella i Lleó, Comunitat Valenciana i Extremadura**.

Des del punt de vista econòmic aquestes emigracions van tenir importància per **l'arribada a Espanya de divises** procedent de les trameses de diners que els treballadors van fer a les seves famílies.

La crisi econòmica del 1973 amb el consegüent atur als països centrals europeus i les lleis restrictives per a la immigració, **van significar la fi de les grans migracions** exteriors. Molts dels treballadors van fer l'opció de tornar a Espanya.

5.- Espanya: de país d'emigrants a país d'immigrants

A la **darrerria del segle XX**, el desenvolupament econòmic va transformar Espanya per passar **de país tradicionalment emigrant a país receptor d'immigració**.

Aquesta immigració es pot classificar en **4 grups**:

a) emigrants procedents de països menys desenvolupats

És **el grup més nombrós** que el formen homes, dones i nens procedents de **països africans, d'Amèrica llatina i d'Àsia**, que venen a **buscar feina** i unes **condicions de vida més dignes**.

Aquests han de passar per un **procés de regulació** que amb la voluntat de controlar l'entrada dels immigrants, troben moltes limitacions per a **obtenir el permís** d'immigració i de treball. Això provoca **l'entrada clandestina** d'immigrants que estan en la categoria de **"sense papers"**. Molts d'ells entren com a turistes o altres amb l'ajut de màfies clandestines d'entrada d'immigrants.

b) persones jubilades procedents de l'Europa central i del nord

Són persones que s'estableixen definitivament a Espanya, **sobretot a la costa mediterrània**, atretes pel clima. A diferència del col·lectiu anterior, aquest **no troba cap dificultat per a instal·lar-se**. És una immigració especialment important a les Illes Balears.

c) refugiats polítics: persones que han hagut de fugir del seu país per raons polítiques o conflictes armats.

d) immigrants d'alt nivell professional: són persones que provenen generalment d'altres països desenvolupats i inclou els càrrecs directius d'empreses multinacionals, esportistes, etc.

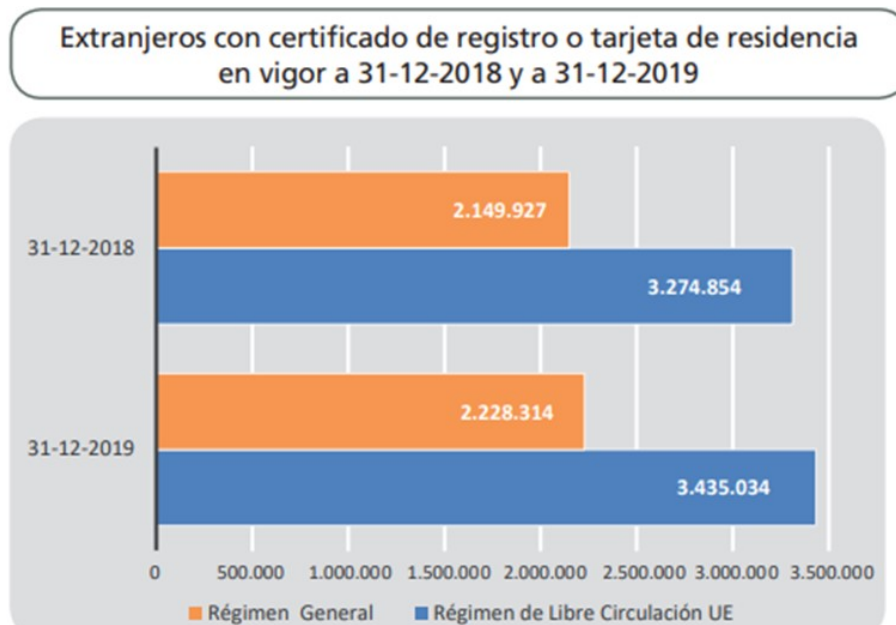
En els darreres anys la població estrangera resident a Espanya ha augmentat considerablement a causa del fenomen migratori. El creixement més fort és el que es va produir des dels anys 2000 fins el 2008 que és quan van arribar més de 4 milions d'estrangers.

La crisi econòmica que s'inicia el 2008 frena el moviment immigratori i inverteix la tendència, de manera que molts dels immigrants retornen al seu país davant les dificultats de poder trobar una feina a Espanya.

Actualment, segons dades de l'INE de l'any **2019**, a Espanya hi resideixen uns **5,6 milions d'estrangers**. Xifra que representa a un **10,7% de la població total**.

El gruix de la població immigrada, té entre **25 i 39 anys (més del 50%)**. Cal recordar que la causa principal de la immigració és econòmica (recerca d'un treball), mentre que **tan sols un 5% són majors de 65 anys** (davant del 18% de la població autòctona).

Pel que fa a la **composició per països**, a Espanya predominen els immigrants procedents de **Romania i del Marroc**. També és importat el col·lectiu de persones arribades de llatinoamèrica (principalment **Equador, Colòmbia, Bolívia i Argentina**).

Els **sectors econòmics** en els quals treballa la majoria dels immigrants són per ordre d'importància segons el nombre d'empleats: **construcció, serveis de la llar i hostaleria**

El **saldo migratori actual d'Espanya** torna a ser positiu després d'un període negatiu. Cal considerar aquí la **gran quantitat de persones joves espanyoles que emigren**, generalment cap a països europeus, per poder treballar.

6.- Les migracions a Catalunya

En poc més de cent anys, Catalunya ha passat de tenir prop de **dos milions d'habitants el 1900** a superar els **set milions i mig d'avui dia**.

Aquest **creixement poblacional**, s'explica en bona part, **per les diferents onades migratòries que ha tingut Catalunya**.

De les **onades migratòries modernes** que ha experimentat Catalunya, cal destacar les següents:

- **onada migratòria dels anys 50-70** que correspon a persones **procedents de l'interior de la península**, en aquell fort fenomen d'èxode rural. Els principals llocs de procedència eren **Andalusia, Aragó, Castella la Manxa, Castella Lleó i Galícia**. Actualment la població catalana nascuda a la resta d'Espanya representa un **21,6% del total**. Aquesta onada va fer **augmentar molt la població de Barcelona i de la seva àrea metropolitana**.
- **onada migratòria de finals del segle XX i principis del XXI procedents d'arreu del món**. L'arribada de poc més d'un milió de persones en un curt període de temps, té el seu impacte en la dinàmica demogràfica catalana.

En el període **2000 al 2010** la població estrangera experimenta un fort creixement ja que passa dels **181.590 als 1.198.538 persones**, passant del **2,9% al 16%** de la població. Expliquen aquest creixement els **efectes dels processos de regularització més el moment d'expansió de l'economia catalana**.

A partir del 2010 el nombre d'estrangers comença a baixar lleugerament fins a situar-se en els 1.028.069 en l'actualitat, un **15,1% de la població** (IDESCAT 2019). L'explicació del descens cal buscar-la òbviament als **efectes de la crisi** iniciada a finals del 2007 que contrau l'economia i provoca atur.

Pel que fa a l'origen dels immigrants, cal dir que hi ha representats més d'un centenar de països. Entre les principals llocs d'origen dels estrangers podem destacar les següents (dades IDESCAT 2019):

- **Europa: 32%**
 - UE 25,3% (destaquen Romania amb un 33% d'aquest grup, Itàlia i França)
 - resta d'Europa 6,6% (destaca Rússia i Ucraïna)

- Àfrica: 26,2%

- Àfrica del Nord 20,2% (destaca Marroc amb un 95% d'aquest grup)

- Àfrica Occidental 5,6% (destaquen Senegal, Gàmbia, Mali, Nigèria i Ghana)

- Amèrica: 26,7%

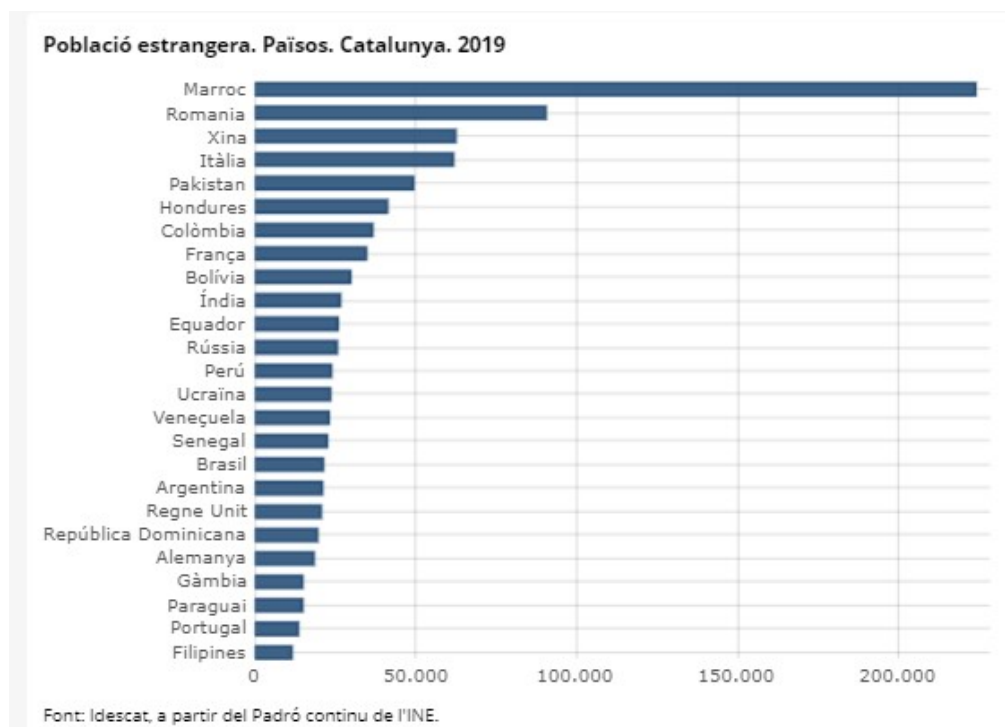
- Amèrica del Sud: 18,3% (destaquen Bolívia, Equador, Colòmbia, Perú, Argentina i Brasil)

- Amèrica Central: 5%

- Àsia: 14,8%

- Àsia Sud 7,5% (destaquen Pakistan, Índia)

- Àsia Oriental 5,6% (destaca Xina)

Des del punt de vista territorial, **les comarques més poblades** agrupen el major nombre d'estrangers. A **l'àrea metropolitana de Barcelona**, entre les comarques del **Barcelonès** (35% de la població estrangera de Catalunya), **Vallès Occidental**, **al Baix Llobregat** són les zones amb més concentració d'immigrants.

A grans trets, podem dir que la **zona litoral** es configura com a centre d'atracció de la localització d'estrangers, així com els **territoris més lligats a l'activitat agrària**, de manera especial **les comarques lleidatanes**.

